

Wstępne dane o chrząszczach wodnych (Coleoptera aquatica) z podrzędu Adephaga Gór Świętokrzyskich

Preliminary data of water beetles (Coleoptera aquatica) from suborder
Adephaga from the Świętokrzyskie Mountains

Marek PRZEWOŹNY¹, Krzysztof LUBECKI², Marek BIDAS³

¹Zakład Zoologii Systematycznej, Wydział Biologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza,
ul. Umultowska 89, 61-614 Poznań; e-mail: hygrotus@amu.edu.pl

²ul. Modrzewiowa 5, 66-004 Racula; e-mail: krzysztof@lubecki.pl

³ul. Mazurska 64/91, 25-345 Kielce; e mail: zuk55@o2.pl

ABSTRACT: The paper contains new faunistic records about water beetles from the suborder Adephaga of the Świętokrzyskie Mts. Authors recorded 65 species, new for this region of Poland, belonging to four families: Gyrinidae, Haliplidae, Noteridae, Dytiscidae. Information about most interesting species are given.

KEY WORDS: Coleoptera, Adephaga, Gyrinidae, Haliplidae, Noteridae, Dytiscidae, new records, Świętokrzyskie Mts., Central East Poland.

Góry Świętokrzyskie są nadal „białą plamą” pod względem poznania chrząszczy wodnych na tle innych krain środkowo-wschodniej Polski (BUCZYŃSKI, PRZEWOŹNY 2006), jedynie kałużnice Hydrophiloidea i Hydraenidae doczekały się wstępnego opracowania. BIDAS i PRZEWOŹNY (2003) w swej pracy wykazują aż 46 nowych dla tej krainy gatunków chrząszczy wodnych, z tych dwóch rodzin. Natomiast wodne chrząszcze z podrzędu Adephaga nadal nie doczekały się żadnego opracowania w Górach Świętokrzyskich. Z terenu tego do tej pory zostało podanych zaledwie 10 gatunków z tej grupy (na 176 wykazanych z całego kraju) (BURAKOWSKI i in. 1976), co sta-

wia Góry Świętokrzyskie na pierwszym miejscu wśród najslabiej poznanych krain, nawet przed równie słabo poznanymi Wzgórzami Trzebnickimi i Kotliną Nowotarską (z obu tych krain wykazano więcej gatunków). Dodatkowo wszystkie te gatunki były wykazane do czasu opublikowania odpowiedniego tomu „Katalogu fauny Polski”, a po jego ukazaniu się, nie pojawiła się żadna publikacja dotycząca wodnych Adephega z tej krainy. Wśród tych 10 wykazanych gatunków, 1 należy do rodziny Gyrinidae, 1 do Haliplidae a pozostałe do Dytiscidae. W trakcie badań terenowych znacząco uzupełniono wiedzę na temat chrząszczy wodnych z tego rejonu Polski. Łącznie stwierdzono aż 65 gatunków nowych dla Gór Świętokrzyskich (Gyrinidae – 3 gat., Haliplidae – 5 gat., Noteridae – 2 gat., Dytiscidae – 55 gat.). Razem z wcześniej wykazanymi daje to 37,5 % fauny krajowej wodnych Adephega i z całą pewnością nie wyczerpuje jeszcze możliwych do stwierdzenia chrząszczy wodnych z tej krainy.

Poniżej podajemy wykaz stwierdzone podczas badań gatunków nowych dla Gór Świętokrzyskich.

GYRINIDAE: *Gyrinus marinus* GYLLENHAL, 1808; *Gyrinus natator* (LINNAEUS, 1758); *Orectochilus villosus* (O. F. MÜLLER, 1776).

HALIPLIDAE: *Haliplus varius* NICOLAI, 1822; *Haliplus fluviatilis* AUBÉ, 1836; *Haliplus immaculatus* GERHARDT, 1877; *Haliplus ruficollis* (DE GEER, 1774); *Haliplus flavicollis* STURM, 1834.

NOTERIDAE: *Noterus clavicornis* (DEGEER, 1774); *Noterus crassicornis* (O. F. MÜLLER, 1776).

DYTISCIDAE: *Agabus congener* (THUNBERG, 1794); *Agabus fuscipennis* (PAYKULL, 1798); *Agabus sturmii* (GYLLENHAL, 1808); *Agabus uliginosus* (LINNAEUS, 1761); *Agabus undulatus* (SCHRANK, 1776); *Agabus bipustulatus* (LINNAEUS, 1767); *Agabus guttatus* (PAYKULL, 1798); *Agabus paludosus* (FABRICIUS, 1801); *Agabus striolatus* (GYLLENHAL, 1808); *Ilybius ater* (DE GEER, 1774); *Ilybius fenestratus* (FABRICIUS, 1781); *Ilybius fuliginosus* (FABRICIUS, 1792); *Ilybius guttiger* (GYLLENHAL, 1808); *Ilybius neglectus* (ERICHSON, 1837); *Ilybius quadriguttatus* (LACORDAIRE, 1835); *Ilybius subtilis* (ERICHSON, 1837); *Colymbetes fuscus* (LINNAEUS, 1758); *Colymbetes striatus* (LINNAEUS, 1758); *Rhantus bistratus* (BERGSTRÄSSER, 1778); *Liopterus haemorrhoidalis* (FABRICIUS, 1787); *Acilius canaliculatus* (NICOLAI, 1822); *Acilius sulcatus* (LINNAEUS, 1758); *Graphoderus austriacus* (STURM, 1834); *Graphoderus bilineatus* (DE GEER, 1774); *Cybister lateralmarginalis* (DEGEER, 1774); *Dytiscus dimidiatus* BERGSTRÄSSER, 1778; *Hydaticus continentalis* BALFOUR-BROWNE, 1944; *Hydaticus seminiger* (DE GEER, 1774); *Hydaticus transversalis* (PONTOPPIDAN, 1763); *Hydroglyphus*

geminus (FABRICIUS, 1792); *Deronectes latus* (STEPHENS, 1829); *Graptodytes granularis* (LINNAEUS, 1767); *Graptodytes pictus* (FABRICIUS, 1787); *Hydroporus angustatus* STURM, 1835; *Hydroporus incognitus* SHARP, 1869; *Hydroporus melanarius* STURM, 1835; *Hydroporus memnonius* NICOLAI, 1922; *Hydroporus nigrita* (FABRICIUS, 1792); *Hydroporus palustris* (LINNAEUS, 1761); *Hydroporus planus* (FABRICIUS, 1781); *Hydroporus striola* (GYLLENHAL, 1826); *Hydroporus tristis* (PAYKULL, 1798); *Hydroporus umbrosus* (GYLLENHAL, 1808); *Nebrioporus canaliculatus* (LACORDAIRE, 1835); *Porhydrus lineatus* (FABRICIUS, 1775); *Scarodytes halensis* (FABRICIUS, 1787); *Suphrodytes dorsalis* (FABRICIUS, 1787); *Hygrotus impresso-punctatus* (SCHALLER, 1783); *Hygrotus decoratus* (GYLLENHAL, 1810); *Hygrotus inaequalis* (FABRICIUS, 1777); *Hygrotus versicolor* (SCHALLER, 1783); *Hyphydrus ovatus* (LINNAEUS, 1761); *Laccophilus hyalinus* (DE GEER, 1774); *Laccophilus minutus* (LINNAEUS, 1758); *Laccophilus poecilus* KLUG, 1834.

Do najbardziej interesujących gatunków, ze względu na rozmieszczenie w Polsce i częstość występowania, należały:

Haliplus varius NICOLAI – w Polsce gatunek bardzo rzadko spotykany znany z zaledwie 7 krain (BURAKOWSKI i in. 1976), ostatnio wykazywany tylko z trzech wschodnich krain: Podlasia (BUCZYŃSKA, BUCZYŃSKI 2006), Wyżyny Lubelskiej (BUCZYŃSKI, KOWALIK 2004) i Roztocza (BUCZYŃSKI, KOWALIK 2005). Umieszczony na „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce” w kategorii EN (PAWŁOWSKI i in. 2002).

Agabus fuscipennis (PAYK.) – chrząszcz w Polsce bardzo rzadko poławiany i wykazywany, znany z 14 krain, prawie wyłącznie nizinnych i wyżynnych (BURAKOWSKI i in. 1976).

Agabus striolatus (GYLL.) – gatunek w Polsce bardzo rzadko spotykany i notowany, znany tylko z sześciu krain, głównie na podstawie starych i bardzo starych danych. W ostatnich latach z naszego kraju nie wykazywany (BURAKOWSKI in. 1976). Umieszczony na „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce” w kategorii NT (PAWŁOWSKI i in. 2002).

Graphoderus bilineatus (DE GEER) – gatunek w Polsce rozpowszechnionym, choć wykazywany jest raczej pojedynczo. W zachodniej Europie ginący, stąd umieszczony w Konwencji Berneńskiej i załączniku Dyrektywy Siedliskowej, w związku z tym umieszczony na liście owadów chronionych w Polsce (Rozporządzenie 2004). Populacje polskie obecnie nie są zagrożone, a Polska stanowi ważną ostoję tego gatunku w Europie.

Deronectes latus (STEPH.) – gatunek reofilny (KOCH 1989), związany ze środkowymi, piaszczystymi i piaszczysto-żwirowymi odcinkami strumieni i potoków. W Polsce znany dotychczas z 13 krain, głównie z gór i pogórzy, na

nizinach znany z Pobrzeża Bałtyku, Pojezierza Pomorskiego, Pojezierza Mazurskiego, Roztocza i Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (BURAKOWSKI i in. 1976; PRZEWOŹNY, GEMBARZEWSKA 2009).

Nebrioporus canaliculatus (LACORD.) – gatunek osiagający u nas wschodnią granicę zasięgu. W „Katalogu fauny Polski” (BURAKOWSKI i in. 1976) wymieniony z krain zachodnich i środkowych: Pojezierze Pomorskie, Nizina Wielkopolsko-Kujawska, Nizina Mazowiecka i Śląsk Dolny oraz w Pieniach (najdalej na wschód wysunięte w Polsce stanowisko). Stanowisko koło Łodzi (Wyżyna Małopolska) ze względu na zachodni zasięg gatunku było podane w wątpliwość. Później gatunek ten został wykazany z Pojezierza Olsztyńskiego na Pojezierzu Mazurskim (PAKULNICKA 2003), z Gór Stołowych (Sudety Zachodnie) i ponownie z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (PRZEWOŹNY, LUBECKI 2006). Obecne stanowisko z Gór Świętokrzyskich jest obecnie najdalej na wschód wysuniętym stanowiskiem tego gatunku, a niedawne wykazanie go także z Pojezierza Mazurskiego może świadczyć o jego ekspansji w kierunku wschodnim. W związku z tym występowanie tego gatunku koło Łodzi i na Wyżynie Małopolskiej jest bardzo prawdopodobne.

SUMMARY

Species of water beetles at the area of Świętokrzyskie Mountains are poorly know. Recently only data about Hydrophilidae and Hydraenidae were published BIDAS and PRZEWOŹNY (2003). From suborder Adephaga only 10 species of water beetles were recorded from this region so far. During the faunistic studies 65 new species of water beetles from 4 families (Gyrinidae – 3 spp., Haliplidae – 5 spp., Noteridae – 2 spp., Dytiscidae – 55 spp.) were recorded from Świętokrzyskie Mountains.

Most interesting species were:

Haliplus varius NICOLAI is endangered species in Poland, category EN on Red list of threatened animals in Poland (PAWŁOWSKI et al. 2002), known only from 7 regions of the country (BURAKOWSKI in. 1976).

Agabus fuscipennis (PAYK.) is very rare collected species in Poland, known only from 14 regions of the country (BURAKOWSKI et al. 1976).

Agabus striolatus (GYLL.) is also very rare collected species in Poland, recently not recorded, known only from 6 regions (BURAKOWSKI et al. 1976). It is also endangered species in Poland, category NT on Red list of threatened animals in Poland (PAWŁOWSKI et al. 2002).

Graphoderus bilineatus (DE GEER) is protected species by polish law (Rozporządzenie 2004). This species is collected rather singly, but it is not so rare in Poland as it is in western European countries.

Deronectes latus (STEPH.) is rare reophilous species, from Poland known from 13 regions mainly mountains, but it is also known from few lowland localities (BURAKOWSKI et al. 1976; PRZEWOŹNY, GEMBARZEWSKA 2009).

Nebrioporus canaliculatus (LACORD.) has in Poland eastern border of its geographical range, it is known mainly from western and central Poland. Locality in the Świętokrzyskie Mountains is probably the most eastern in Poland.

PIŚMIENNICTWO

- BIDAS M., PRZEWOŻNY M. 2003: Materiały do poznania kałużnic (Coleoptera: Hydrophiloidea) Gór Świętokrzyskich. *Wiad. entomol.*, **22** (1): 5-12.
- BUCZYŃSKA E., BUCZYŃSKI P. 2006: Aquatic insects (Odonata, Coleoptera, Trichoptera) of the central part of the „Krowie Bagno” marsh: the state before restoration. *Annals Univ. M. Curie-Skłodowska, Lublin, Sectio C*, **61** (2): 71-88.
- BUCZYŃSKI P., KOWALIK K. 2004: Nowe dane o wodnych chrząszczach (Coleoptera) obszarów chronionych lubelszczyzny. [W:] *Parki Narodowe i rezerwy przyrody w Polsce jako naturalne ostoje europejskiej fauny owadów. Konferencja Naukowa Białowieża 17–19 września 2004, materiały zjazdowe. Wiad. entomol.*, **23**, Supl. 2: 123-124.
- BUCZYŃSKI P., KOWALIK W. 2005: Aquatic beetles (Coleoptera) in the collection of Zoological Department of University of Agriculture in Lublin. *Annals Univ. M. Curie-Skłodowska, Lublin, Sectio C*, **60**: 19-39.
- BUCZYŃSKI P., PRZEWOŻNY M. 2006: Stan poznania chrząszczy wodnych (Coleoptera: Adephaga, Hydrophiloidea, Byrrhoidea) Polski środkowo-wschodniej. *Wiad. entomol.*, **25** (3): 133-155.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1976: Chrząszcze – Coleoptera: Adephaga prócz Carabidae, Myxophaga, Polyphaga: Hydrophiloidea. *Kat. Fauny Pol.*, Warszawa, XXIII, **4**: 1-307.
- KOCH K. 1989: *Die Käfer Mitteleuropas. Ökologie. Band 1.* Goecke & Evers, Krefeld. 440 ss.
- PAKULNICKA J. 2003: Wstępne dane na temat chrząszczy wodnych (Coleoptera) zasiedlających zbiorniki powyroboiskowe Pojezierza Olsztyńskiego. *Przegl. Przyr.*, **14** (1-2): 84-94.
- PAWŁOWSKI J., KUBISZ D., MAZUR M. 2002: *Coleoptera Chrząszcze*. [W:] GŁOWACIŃSKI Z. (red.): *Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce*. Polska Akademia Nauk Instytut Ochrony Przyrody, Kraków: 88-110.
- PRZEWOŻNY M., GEMBARZEWSKA Z. 2009: Nowe stanowiska *Deronectes latus* (STEPHENS, 1829) i *Oreodytes sanmarkii* (C. R. SAHLBERG, 1826) (Coleoptera: Dytiscidae) w północnej Polsce. *Wiad. entomol.*, **28** (3): 196-198.
- PRZEWOŻNY M., LUBECKI K. 2006: Nowe stanowiska rzadziej spotykanych przedstawicieli chrząszczy wodnych z rodziny pływakowatych (Coleoptera: Dytiscidae) w Polsce. *Wiad. entomol.*, **25** (3): 157-163.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną. *Dziennik Ustaw* Nr. 220, pozycja 2237.

